

DANTE ALEGHEIRI ITALYAN ADABIYOTI BUYUK SIYMOSI

Xafizova Xosiyat DJamshedovna
KIUT Samarqand filiali talabasi.
xafizovaxosiyat771@gmail.com
Ilmiy rahbar: Nilufar Zubaydova

Annotatsiya: Dante Alighieri'ning 'Ilohiy Komediya' asari insonning manaviy sayohatini tasvirlaydi. Asar uch qismdan iborat: Do'zax, A'rof va Jannat. Har bir qismda insonning axloqiy poklanishi, xatolaridan tozalanganligi va oxir-oqibat ilohiy mukammallikka erishish yoli krsatid. Dante oz asari orqali italyan tilining rivojiga katta hissa qoshib; insonning manaviy yuksalishga urgu beradi.

Kalit sozlar: Dante Alighieri, Ilohiy Komediya, Italyan tili, Do'zax, A'rof, Jannat, shoir, Beatrice.

KIRISH

Dante Alighieri –orta asrlarning eng buyuk italyan shoirlaridan biri bolib, uning asarlari butun dunyo adabiyotining durdonalaridan hisoblanadi. Uning eng mashhur asari 'Ilohiy Komediya' nafaqat italyan tilida, balki jahon adabiyotida ham oziga xos orin egallaydi. Ushbu asar Dante hayotidagi murakkab ruhiy va manaviy izlanishlarni ifoda etgan.

Alighieri (1265–1321) nafaqat Italiya, balki jahon adabiyotining eng buyuk shoirlaridan biri hisoblanadi. Uning asarlari, xususan "Ilahiya komediya", adabiyotda yangi davrni boshlab berdi. Dante o'z asarlari orqali faqat badiiy tasvirlarni emas, balki falsafa, axloq va diniy qarashlarni ham aks ettirgan. Dante Florensiyada boy va nufuzli oilada tug'ilgan. Uning to'liq ismi Durante degli Alighieri edi. Bolaligidan ilm-fanga, adabiyotga qiziqqan va yoshligida falsafa, ilohiyot hamda she'riyatni o'rgangan. Uning hayoti siyosiy mojarolar bilan bog'liq edi. 1300-yilda Florensiyada siyosiy arbob sifatida ishlagan Dante hokimiyat kurashlari natijasida surgun qilinadi. Bu davr uning ijodiy yuksalishiga sabab bo'ldi: surgunda u eng mashhur asari — "Ilahiya komediya" ni yozdi.

Dante va Beatrice. Dantening ijodida Beatrice ismli ayol muhim rol o'ynagan. Shoir uni bolaligida sevib qolgan va uning obrazi Dante asarlarida ilohiylik va mukammallik ramziga aylangan. Beatricega bag'ishlangan "Yangi hayot" asari sevgi va ehtiros haqida yozilgan ilk badiiy asarlardan biri hisoblanadi. Beatricening vafoti Dante uchun katta ruhiy zarba bo'lib, uning keyingi ijodida chuqur falsafiy mavzularni o'rganishga turtki bergan. "Ilahiya komediya": Adabiyot durdonasi "Ilahiya komediya" uch qismdan iborat: Do'zax (Inferno), A'rof (Purgatorio) va Jannat (Paradiso). Bu asar

insonning gunohdan poklanib, ilohiy mukammallikka erishish jarayonini tasvirlaydi. Asarda Dante o'zining yo'lboshlovchilari — Vergiliy va Beatricening yordamida narigi dunyo qatlamlarini o'rganadi. Do'xax: Gunohkorlar jazolanishi va jazolar tafsiloti. A'rofi: Gunohdan poklanish va ruhiy tozalanish jarayoni. Jannat: Ilm va ilohiy sevgining eng oliy cho'qqilari. Asarning asosiy g'oyasi shundaki, har bir inson o'z amallariga yarasha jazolanish yoki mukofotlanish imkoniyatiga ega. Dante narigi dunyoni tasvirlashda o'z davrining diniy qarashlari va axloqiy tamoyillarini mohirona aks ettirgan. Dantening adabiyotga ta'siri. Dante asarlarini xalq tilida yozib, italyan tilining shakllanishiga katta hissa qo'shdi. Uning ijodi faqat o'z davrida emas, keyingi asrlarda ham yozuvchilar va faylasuflarga ilhom manbai bo'ldi. U "Ilahiya komediya" orqali insonning ichki dunyosi va axloqiy tanlovlarini o'rganishga asos soldi. "Yangi hayot" Dante tomonidan Beatrice Portinari ismli ayolga bag'ishlangan she'riy asardir. Asarda Dantening Beatricega bo'lgan sevgi va uning orqali o'zining ma'naviy yo'lini izlash tasvirlangan. Bu asar Beatrice bilan bo'lgan ruhiy aloqani, sevgi va ilohiy muhabbatning yuksak o'lchamini ta'riflaydi. Asarda Beatricega bo'lgan his-tuyg'ular, Dantening ichki dunyosining ifodasi sifatida, adabiy san'atning yangi uslubi sifatida namoyon bo'ladi. "Monarxiya" — Dantening siyosiy asaridir. Bu asarda Dante Imperatorlik hokimiyatining muhimligini va uning insoniyatdagi rolini tasvirlaydi. U imperatorni xudo tomonidan saylangan hukmdor deb hisoblaydi va ruhiy poklanish uchun insonlarning yer yuzidagi boshqaruvdagi adolatni ta'minlashlari zarurligini ta'kidlaydi. Dantening bu asari o'zining siyosiy g'oyalari, erkinlik va adolatga bo'lgan ishonchi bilan ajralib turadi. "Timaeus" (De Vulgari Eloquentia) Bu asar Dante tomonidan yozilgan va uning italyan tilida yozilgan ijodiy asarlari haqida fikrlarini o'z ichiga oladi. Asarda Dante, o'zining davrining adabiy tili haqida so'z yuritadi va Italiyaning turli mintaqalaridagi dialektlarni o'zaro solishtiradi. Shuningdek, bu asar Dante tilining san'ati va qobiliyatiga oid muhim asarlardan biri sifatida taqdim etiladi. "Dante tarixi" (Convivio). Bu asar Dante Alighierining falsafiy va ilmiy qarashlarini o'z ichiga olgan. U bu asarda insonni aql va axloqiy poklanish orqali yuqori maqsadga erishishga undaydi. Asar Dante tomonidan Italiyaning siyosiy va madaniy holatiga oid mulohazalar bilan boyitilgan bo'lib, insonning erkinlik, axloqiy qadriyatlar va adolat tamoyillariga sodiqligini ta'kidlaydi. "Vatan haqida" (De Vulgari Eloquentia). Ushbu asar Dante Alighierining til va adabiyotga bo'lgan qarashlarini ifodalaydi. Asarda o'zining yoshligidan boshlab Italiyaning madaniy va adabiy hayotida qanday o'ringa ega bo'lishi kerakligi haqida mulohaza yuritadi. Dantening asarlari adabiyotga katta ta'sir ko'rsatdi. Uning asarlari orqali insoniyatning ma'naviy izlanishlari, siyosiy qarashlari, diniy e'tiqodlari va falsafiy fikrlari chuqur ifodalandi. U o'z davrining fikrini ifodalovchi buyuk adib sifatida jahon adabiyotida o'zining munosib o'rnini egalladi.

XULOSA

Dante Alighieri nafaqat o'z davrining buyuk shoirlaridan biri, balki insoniyat madaniyati va adabiyotining abadiy timsolidir. Uning "Ilahiya komediya" asari insoniyatning ma'naviy sayohatini, ruhiy poklanish va oliy haqiqatga erishish yo'lini yoritib bergan. Dante hayotdagi murakkabliklar, surgun va iztiroblarga qaramay, ijod orqali o'z maqsadini amalga oshirdi. Uning asarlari insonning ichki dunyosini, jamiyatdagi adolat va axloq masalalarini chuqur anglashga yordam beradi. Bugungi kunda Dante ijodi nafaqat tarixiy ahamiyatga, balki zamonaviylik bilan ham uyg'unlikka ega bo'lib, turli avlodlarni ruhlantirishda davom etmoqda. Uning ijodi bizga muhabbat, sabr-toqat va adolat kabi abadiy qadriyatlarni eslatib turadi. Dantening merosi kelajak avlodlar uchun ham bebaho boylik bo'lib qoladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://uz.wikipedia.org>
2. <https://uz.kuzminykh.org/2107-dante-alighieri.html>
3. <https://thecollector.vercel.app/>